

NACRTAK

Liturgijska godina u Župi sv. Ivana Krstitelja u Postirima na otoku Braču još je uvijek prožeta brojnim tradicijskim napjevima glagoljaške provenijencije. Uz pjevanje promjenjivih misnih dijelova te izbora iz molitve časoslova, kao temelja postirskih tradicijsko-liturgijskih tekovina, nekada je, u božićnome ciklusu, kao njihov pandan postojao i narodni običaj – kolendanje – na koji ćemo se ovom prilikom osvrnuti u njegovu povijesnom i izvođačkom kontekstu. Kolendanje je bilo često u (pred)božićnom vremenu, a u cijelosti je iščezlo početkom 1970-ih. Zadnje podatke (iz 1973.) o postirskim kolendama imamo za tri napjeva: *Mi smo došli, Mi smo došli cito, cito te Kad se Bog čovik učini*. Do danas se sačuvao tek zadnji, koji se, međutim, izvodi u novom kontekstu, u sklopu misnoga slavlja. Kao dopunski aspekt božićne liturgije predstavlja se i *jub'jênje Ditëća* te dva crkvena pučka napjeva, zahvalnica *Tebe Boga hvalimo* i kantik *Veliča*. Uz povijesni pregled i opći kontekst u članku se donose nove i dijelom zaboravljene informacije, čime se želi pridonijeti boljoj javnoj vidljivosti i potencijalnoj revitalizaciji kolendarskih običaja i napjeva jer za tim kod pjevača postoji interes.¹

Ključne riječi: Kolendanje, *jub'jênje Ditëća*, glagoljaški napjevi, Postira (otok Brač), božićni običaji

UVOD

Na središtu sjeverne obale otoka Brača smjestila su se Postira, općinsko središte koje se, osobito tijekom posljednjega desetljeća, ubraja među veća i gospodarski

1 Preliminarne rezultate ovoga istraživanja, provedenoga u sklopu kolegija Etnomuzikološko istraživanje (u listopadu i studenome 2024., a djelomično i prethodnih godina) predstavio sam 13. prosinca 2024. na studentskome simpoziju „Kolenda u Dalmaciji; običaji i napjevi (pred)božićnog vremena” (poveznica: <https://www.umas.unist.hr/Akademija/Novosti/Detalj/odrzan-studentski-simpozij-kolenda-u-dalmaciji>, pristup 25. 3. 2025.). Simpozij se održao na Glazbenome odjelu Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu u organizaciji Odsjeka za Glazbenu teoriju i kompoziciju, Odsjeka za Glazbenu pedagogiju i glazbenu kulturu te Alumni kluba Glazbenoga odjela. Srdačnu zahvalu upućujem članovima postirskoga župnog zbora *Karmel* te kazivačima Jošku Jelinčiću (Fantiću), župniku don Juri Martiniću i Tomislavu Lazaneu. Hvala i Emi Čule, studentici hrvatskoga jezika i književnosti te engleskoga jezika i književnosti na Filozofskome fakultetu u Splitu, na pomoći oko pravilna naglašavanja riječi na postirskome dijalektu, a nadasve mentoru dr. sc. Mirku Jankovu, asistentu na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Tri notna primjera unutar članka preuzeta su iz knjige Jerka Martinića *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*

razvijenija naselja na otoku. Toponim imena vezujemo s lat. riječima *pastura* (pašnjak) i/ili *posterna* (osojan, prema sjeveru, u sjeni),² a još je uvijek živa i lokalna legenda o žiteljima od Postira sjevernije smještenog Dola, koji su dolazili prati i *prostirati* rublje na izvorima vode *Vrilo* – mjesni predio koji tako i slikovito doživljavamo vrelom ovoga naselja. Prvi službeni spomen mjesta Postira nalazi se u dolskim ispravama iz 1337. godine, gdje se navodi kao morska luka Dola, *in portu Postire*, mjesta kojemu su kao matičnoj župi Postira pripadala do 1584.³ Uz to što je rodno mjesto pjesnika Vladimira Nazora (1876. – 1949.), Postira su prepoznatljiva i po arheološkim lokalitetima, bogatoj pomorskoj tradiciji (djelovanju uspješne tvornice za uzgoj, ulov i preradu ribe, koja je uvelike uvjetovala prosperitet mjesta), potom po nogometnom klubu Postira-Sardi, a u glazbenome smislu vrijedno je istaknuti da u Postirima djeluje i dislocirani odjel Glazbene škole Josipa Hatzea (Split). Najzad, Župa svetog Ivana Krstitelja, nezaobilazni simbol mjesta, dala je istaknute svećenike, redovnike i redovnice te dvojicu biskupa.⁴ Na području župe nalazi se bogata sakralna baština – od tragova ranoga kršćanstva sve do recentno podignutih kapela. To su dokazi i odrazi predanosti postirskoga puka kršćanskoj vjeri i naslijeđu.

S obzirom na to da se ovo istraživanje odvijalo unutar župe, vrijedno je spomenuti da mještani rado drže do pučkih pobožnosti i običaja koje su baštinili od predaka posvećenih životu za i uz crkvu te revnih župnika od kojih su čak trinaestorica bili iz mjesta.⁵ Uz redovite svetkovine i blagdane tijekom liturgijske godine i uz dan župnog patrona (24. lipnja) izdvaja se blagdan Gospe Karmelske (16. srpnja) kao „krovno” slavlje u župi. Zavjetna svetkovina sv. Josipa⁶ (19. ožujka) u posljednjih je nekoliko godina, prvenstveno zahvaljujući dugogodišnjem župniku don Anti (Toncetu) Jelinčiću (r. 1935.) i sadašnjem, don Juri Martiniću (r. 1987.), kod žitelja Postira potaknula interes i poštovanje prema zavjetu predaka.

Promatramo li župu Postira s etnomuzikološkog gledišta, zadivljuje nas količina sačuvanih tradicijskih napjeva, koji se u prvome redu odnose na pjevanje promjenjivih misnih dijelova te izbora iz liturgije časova. U misi svake nedjelje i na svetkovinama i blagdanima nezaobilazni su izvorni napjevi, poslanice, psalmi, aleluje s retkom te evanđelja (koje, međutim, pjeva župnik, dobar poznavatelj postirskih napjeva). Dotične *melodije* pjevači po vlastitu nahođenju i običaju svrstavaju u sljedećih pet kategorija: obične (za nedjelje vremena kroz godinu), svečane (za svetkovine i blagdane), adventsko/korizmene, velikotjedne i *mrtvâške*,

2 Opširnije u: M. Marasović-Alujević: Toponimija općine Postira...

3 Usp. P. Šimunović: *Brač – vodič po otoku*, 105.

4 Skradinski biskup Nikola Tomaseo (? – 1732.) i šibenski biskup Josip Arnerić (1912. – 1994.).

5 Usp. J. Šantić: Povijest postirske župe, 29.

6 Postirski zavjet sv. Josipu iz 1944. godine dan je u jeku Drugog svjetskog rata, čega se najstariji mještani živopisno sjećaju.

odnosno sprovodne. Kontinuitet i učestalost pjevanja liturgije časova⁷ ovu župu ističu na području čitave biskupije.

Spomenute *melodije* sa značenjem napjeva⁸ mogu biti: jednoglasne (solističke i/ili skupne), dvoglasne ili troglasne. Melodijska je okosnica tonalitetna, ali i s modusnim natruhama, primjerice unisoni završetci u „paralelnom molu”, dok je kod nekih napjeva vrlo očito gregorijansko ishodište. Dvoglasje najčešće podrazumijeva pjevanje u paralelnim tercama, a završetci su uglavnom unisoni. U troglasju se najčešće izdržavaju pedalni tonovi glavnih harmonijskih funkcija. Napjevi su pretežito silabički i melizmatički, a prevladava glasna dinamika koja ne poznaje nijansiranje intenziteta. Pjevanje je grleno i otvorenih vokala, što kod većine pjevača reflektira osobitosti još jako dobro očuvanoga mjesnog govora. Napjevi se tijekom liturgijske godine najčešće izvode uz orguljsku pratnju, osim onih dana kada sama liturgija nalaže *a capella* izvedbu.

Zapaženo je i aktivno sudjelovanje mladih u životu ove župne zajednice koja se ponosi i četveroglasnim pjevačkim zborom *Karmel*,⁹ prvim mješovitim crkvenim zborom na Braču, koji je započeo s višeglasnim (crkvenim) zborskim pjevanjem još krajem šezdesetih godina 20. stoljeća.¹⁰ Zbor je to koji čine entuzijasti, a ima zavidan repertoar, kako u kvantiteti tako i kvaliteti. Takvom ansamblu korespondiraju i dvomanualne elektropneumatske orgulje iz 1972. godine, čiji je graditelj Rudolf Novak iz Klagenfurta, a osim za praćenje pjevanja, orgulje su pogodne i za izvođenje solističkih skladbi različitih stilova.¹¹ Simbioza zborskog i tradicijskog pjevanja i spoj iskusnih starih i učenja željnih mladih pjevača mogu se smatrati pravim blagom ove župe, što svakako treba poticati i održavati.

7 II. Večernja se pjeva na Božić, Svetu Obitelj, Sveta tri kralja, Stepinčevo, povremeno četvrtkom u korizmi (svetom Križu), potom na Sv. Josipa (19. ožujka, ali i 1. svibnja), Uskrs, Duhove, Tijelovo (povremeno), Rođenje sv. Ivana Krstitelja, Gospu Karmelsku, Veliku Gospu (povremeno), Sv. Jušta mučenika (suzaštitnika župe, spomendan 29. studenoga), svakog dana osmine za pokojne (na *mrtvaškau* melodiju) te na svetkovinu Krista Kralja. Po potrebi pjeva se i običnom nedjeljom liturgijskog vremena kroz godinu, ali rjeđe. Služba čitanja pjeva se na Badnjak, blagdan Marije Bogorodice (Nova godina), na svetkovinu Svih svetih te Dušni dan (u zoru).

8 Usp. V. Balić: Obilježja pučke popijevke u Splitu u prvoj polovini 20. stoljeća, 123-124.

9 Zborom je gotovo od samog osnutka ravnao mještanan Ivan Jelinčić (Girica) (1933. – 2015.), u mjestu poznat i pod nadimkom *Dirigent*. Premda nije imao službene glazbene naboazbe, note je ipak poznaavao kao član postirske limene glazbe. Na čuđenje mnogih, vrlo je spretno sa zborom uvježbavao i izvodio prestižan repertoar: *Aleluja* i završni stavak (*Dostojan je zaklani Jaganjac/Kriste raspeti*) iz Händelova oratorija *Mesija*, *Missu Pontificalis Primu* L. Perosija, Griesbacherovu *Missu Stella Maris* itd. Zbor je pod njegovim vodstvom (više od tri desetljeća) nekoliko puta nastupao u inozemstvu, a brojio je i do četrdeset članova.

10 Prema kazivanju dr. sc. don Mate Bižace (r. 1947.), svećenika iz Postira koji je od 1982. na pastoralnoj službi Hrvatima u SAD-u.

11 Usp. M. Pranić: Orgulje na području Hvarske biskupije.

POTICAJI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kao student četvrte godine studija Glazbene teorije na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu, zaljubljen u tradicijsko pjevanje, ali i kao višegodišnji¹² župni orguljaš i voditelj zbora – samim time i sudionik izvođenja tradicijskog repertoara Župe sv. Ivana Krstitelja – odlučio sam istražiti postoje li u Postirima mještani koji se sjećaju hodograma običaja kolendanja i popratnih napjeva. Pri terenskome radu krajem 2024. godine, kojem sam pristupio emski – kao upućeni pripadnik zajednice, proveo sam pripremljene intervjuje, a potom i snimio (izvan liturgije) pojedine božićne napjeve koje tijekom božićnog vremena redovito izvodi mješoviti župni zbor *Karmel*. Uz recentno prikupljeni audiomaterijal poslužio sam se kao komparativnim materijalom i onim starijim, nastalim za terenskoga rada Jerka Bežića (1969.) i Jerka Martinića (1973.). Martinićevo istraživanje donijelo je i posljednje podatke o postirskim napjevima, a njegove analize i transkripcije objavljene su 1981. u *Spomenici župe*,¹³ što je zapravo prva i jedina stručna etnomuzikološka analiza spomenute građe. Zbog toga mi je Martinićev članak poslužio kao polazište za uvid u „evoluciju” napjeva tijekom posljednjih pet desetljeća.

Dana 20. listopada 2024. godine snimio sam intervjuje s dvojicom važnih sugovornika. To su bili g. Joško Jelinčić (Fantić) (r. 1964.), postirski sakristan (*reměta*) te don Jure Martinić (r. 1987.), župnik (od 2015.). Obojica sugovornika dobri su poznavatelji nekadašnje i suvremene božićne tradicije mjesta Postira, kako crkvene tako i ove izvancrkvene – pozdravno-čestitarske. Također, stupio sam u kontakt i s Tomislavom Lazaneom (r. 1951.), jedinim živim pjevačem od onih koji su sudjelovali u snimanjima Jerka Bežića 1969. godine. Fragmenti intervjuja navedeni su u članku u akcentuiranom obliku prema dijalektu, odnosno mjesnom govoru, kao svojevrsan doprinos očuvanju i ovog aspekta vrijedne mjesne nematerijalne baštine.

Zanimljivo je bilo „osvježiti” kolendarska sjećanja kazivača i prikupiti sve potrebne podatke za potencijalnu revitalizaciju običaja u koji bi se uvrstile i tri kolende u izvornom obliku, a to je bio jedan od glavnih pokretača u mojem bavljenju ovom tematikom. Ovaj članak osvrće se na pet postirskih tradicijskih napjeva koji su bili i još uvijek jesu dijelom pjevačke prakse u crkvi i izvan nje, a izvodili su ih i još ih uvijek izvode mjesni pjevači (i muškarci i žene). S obzirom na prikupljene informacije, a u razgovoru s muškim članovima župnog zbora (pretežito mlađima), uvidio sam da postoji interes za obnavljanjem ovoga glazbenog običaja, stoga sam spontano predložio učenje napjeva te oživljavanje tradicije kolendanja već u sljedećem (pred)božićnom vremenu, što su oni s oduševljenjem pozdravili.

¹² Autor ovoga rada djeluje kao župni orguljaš i voditelj mješovitog župnog zbora *Karmel* od 2017. godine.

¹³ Usp. J. Martinić, Stari postirski napjevi.

KOLEND(R)ANJE NA BRAČU: DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Kolend(r)anje¹⁴ je ophodni običaj (u pravilu mlađe populacije) u obliku pjevanoga čestitanja blagdana sumještanima tijekom predbožićnoga i božićnog vremena, a na otoku je Braču bilo rasprostranjeno u brojnim naseljima sve do druge polovine dvadesetog stoljeća. Riječ je o drevnom običaju koji je u prošlosti bio način zabave i druženja, a želja kolendara bila je da u doba oskudni(ji)h blagdanskih trpeza za svoje pjevanje okuse blagdanske slastice, prvenstveno *pešurâte*. Ova obostrana darivanja svjedoče nam o toplini i povezanosti ljudi manjih sredina, a iz toga proizlazi zaključak da su blagdani svetaca u (pred)božićnome vremenu bili idealne prigode za posjećivanje sumještana (posebno onih koji su pritom slavili i imendane). Među otočanima ovaj pojam susrećemo u različitim dijalektnim varijantama mjesnih govora – *kolênda*, *kolêndra* i *koliêndra* – kao imenicu, a kao glagol – (*grēmō*) *kolênd(r)ot*, *kolêndovot* ili *koliêndrot* s diftongom, u specifično pučiškome dijalektu.

Kolendarski tekstovi, čiji su tvorci najčešće bili upravo sami pjevači, spoj su hrvatskog standardnog jezika i tradicijskih bračkih (čakavskih) govora. Gotovo je svako mjesto imalo vlastite varijante teksta, primjerice: *Dōšli smo Vān iza Hūnca, parićōjte nan i kūnca*.¹⁵ Posebno je dojmljiva pučiška *koliêndra* na iskrivljenome talijanskom jeziku – *Šemo venjuti oštre ore*,¹⁶ čije bi postojanje moglo ići u prilog pretpostavci Dunje Rihtman-Šotrić o romanskom podrijetlu običaja i elementima talijanske narodne tradicije u melodijskom (što se može primijetiti i u drugim mjestima) i tekstovnom aspektu kolendi.¹⁷

Premda je riječ o izvanckvenome običaju koji se od najranijih spomena karakterizira kao „običaj starih poganih”,¹⁸ kolendanje je u svijesti Postirana i Bračana neraskidivo vezano uz slavlje rođenja Isusa Krista – Božić. To potvrđuje i činjenica da su na Braču pojedini crkveni tekstovi s vremenom pridruženi onim kolendarskima, odnosno, pa su pojedine crkvene pjesme prisvojene kao kolend(r)e, primjerice: *U se vrime godišća, Spavaj, spavaj Ditiću, O Isuse ove noći, Veseli se, Majko Božja, O dobri naši pastiri*,¹⁹ *Tri kralja hodjahu* i *Kad se Bog čovik učini*. Budući da su tekstom prigodne, najčešće su bile namijenjene župnicima i časnim sestrama.

Melodije ovih jednoglasnih, dvoglasnih i troglasnih napjeva najčešće su oblikovane u dvjema kraćim frazama, imaju upadljiv trodobni metar (moglo bi

14 Opširnije u M. Dragić: Kolendanje i veseljanje u hrvatskoj tradiciji.

15 Odnosi se na Gornji Humac jer je riječ o pražničkoj kolendi koju su snimili i tekst zapisali Dunja Rihtman-Šotrić i Jerko Bezić 1969. Usp. D. Rihtman-Šotrić, Narodna tradicionalna muzika otoka Brača, 252.

16 Izobličeni venecijanski dijalekt. Hrvatski prijevod: *Evo smo Vam došli u ove kasne ure!* – u neformalnome razgovoru s Nikolom Martinićem iz Pučišća.

17 Usp. D. Rihtman-Šotrić: Narodna tradicionalna muzika otoka Brača, 250.

18 M. Dragić: Kolendanje i veseljanje u hrvatskoj tradiciji, 21.

19 Ova se pjesma još danas izvodi u župama Pražnica i Škrip na misi polnoćki – intervju s Joškom Jelinčićem, 20. listopada 2025.

se reći i nalik valceru), melodije su živahnijeg i poletnijeg karaktera u duru te pogodne za pjevanje u tercama uz podlogu osnovnih harmonijskih funkcija. Pjevači su uglavnom bili mladići (uglavnom crkveni pjevači) i djeca, najčešće ministranti (*kotōri*), premda su u pojedinim mjestima sudjelovale i žene i starija populacija. Načelno su se napjevi izvodili *a cappella* ili pak u pratnji harmonike (*arganjēta*), instrumenta koji je u brojnim bračkim naseljima bio zastupljen još u 19. stoljeću.²⁰

Tijekom 20. stoljeća diljem otoka Brača provedena su višeslojna etnomuzikološka (terenska) istraživanja poznatih melografa i etnomuzikologa, a navest ću ih kronološki: Vladoje Bersa 1906./1907.,²¹ o. Antun Zaninović OP 1931./1932. i 1938.,²² Božidar Širola 1936./1937., Dunja Rihtman-Šotrić i Jerko Bezić (zajedno) 1969. te Jerko Martinić 1973. – 1975. godine.

U *Bračkome zborniku* br. 11 (*Folklor otoka Brača*) objavljeni su prikupljeni podatci s terenskih istraživanja Dunje Rihtman-Šotrić i Jerka Bezića, koji su tom prigodom kazivače iz svih bračkih mjesta intervjuirali i o kolendarskim običajima. Njih je Rihtman-Šotrić potom i opisala na škripskome primjeru te iznijela kratku transkripciju improviziranog dijaloga svojih kazivača. Za terenskog rada Rihtman-Šotrić i Bezić zatekli su čak četrdeset kolenda na području otoka i naglasili da se pretežito izvode od Badnje večeri pa do kraja božićnog liturgijskog vremena.²³ Nadalje, unutar istoga zbornika etnolog Josip Milićević (1933. – 2000.) u poglavlju o narodnom životu i običajima otoka Brača izdvaja mjesta Dol i Splitsku u kojima su kolendari 1970-ih još aktivni, a sudjeluju i žene te starija populacija.²⁴

Jerko Martinić (r. 1936.), orguljaš i etnomuzikolog iz Pučišća, u istraživanjima glagoljaškog crkvenog pjevanja rodnog otoka sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća obišao je jedanaest mjesta na Braču u kojima se odvijalo kolendanje i zapisao sve melodije kojih su se pjevači prisjetili – po njih nekoliko iz svakog mjesta: Supetar, Nerežišća, Škrip, Praznica, Postira, Bol, Novo Selo, Selca, Pučišća, Ložišća i Milna.²⁵

Danas su na Braču kolendarski običaji ostali tek u konturama, više iz potrebe za očuvanjem baštine u spomen na pretke nego kao suvremeni način čestitanja blagdana i imendana, a odvijaju se još redovito (jednom godišnje) u Bolu te povremeno u Praznicama i Pučišćima. Važno je istaknuti kako su bračke kolende

20 Usp. D. Rihtman-Šotrić: Narodna tradicionalna muzika otoka Brača.

21 Opširnije o ovoj temi vidjeti u: J. Primorac: Dalmatinsko pučko pjevanje početkom 20. stoljeća...

22 Usp. A. Zaninović: Nekoliko kolenda iz Dalmacije, *Sv. Cecilija*, 25/6, 1931., 212-214; 26/1, 1932., 25-27; 32/1, 1938., 17-19.

23 Usp. D. Rihtman-Šotrić: Narodna tradicionalna muzika otoka Brača, 253.

24 Usp. J. Milićević: Narodni život i običaji na otoku Braču, 444-446.

25 Usp. J. Martinić: *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 47-77. Uz napjeve šireg područja Splita, otoka Hvara i Visa, Martinić je priložio svoje transkripcije bračkih napjeva kao i transkripcije o. Antuna Zaninovića (1879. – 1973.).

(i to upravo iz triju navedenih mjesta) postale i čest klapski repertoar božićnoga vremena.²⁶

OBIČAJ I NAPJEVI KOLENDANJA U POSTIRIMA

Kolendanje (u mjesnome govoru: *kolêndovonje*) u Postirima nestalo je – usporo s rastućim društvenim promjenama – prije pola stoljeća. O tome rječito svjedoči snimka postirskih pjevača iz 1973. godine., a njih je J. Martinić okupio u sklopu svog istraživanja. Jedan mu od kazivača odlučno kaže: „...ma već nîmo ol tēja ništa!”²⁷ Razlog nestanka ovoga običaja u Postirima iznosi Martinićev kazivač²⁸ i kaže kako svaka kuća u mjestu ima televizor, tranzistor ili radio te je ovakav način zabave i društvene interakcije prestao biti popularan među mlađim generacijama. Ova konstatacija, nadalje, upućuje na to da su i u ovome mjestu nositelji kolendanja (najčešće) bili upravo mladi, u pravilu crkveni pjevači i ministranti (ranija i starija adolescentna dob). Zanimljivo je primijetiti da i kazivač Joško Jelinčić 2024. godine navodi isti razlog gašenja ovog običaja: „Već sedandšestih gōdišć mǎlo je bilo kŭč’ da ni bilo televizora u kŭći, rǎdija... ’Nāči ako je čovĭk imō bokŭn rǎdija, tranzistora i ondā bi se bila slŭšola vĕčer mŭzika – vĕj se ni hođilo kolêndovot! Ondā su jŭdi, ondā pri nikāda jŭdi nĭsu bili u rǎdni ōdnos, ako je svĕti Ivōn po se vĕčer ćapō do pō nōća – a se bilo ŭjutro potřiba đizot za na pōsol?”²⁹

U Postirima se kolendati započinjalo točno mjesec dana prije Božića, o blagdanu svete Katarine (*Kōtĕ*) Aleksandrijske³⁰ (25. studenoga), a završavalo na Sv. Antuna (*Ōntĕ Opāta*) Pustinjaka³¹ (17. siječnja). Unutar ovoga razdoblja u mjestu se kolendalo na spomendanima sljedećih svetaca: uz sv. Katarinu, na blagdan sv. Andrije (*Andrĭje*) apostola (30. studenoga), sv. Nikole (*Mĭke*) „putnika” (6. prosinca), sv. Lucije³² (*Lŭce*) (13. prosinca), sv. Tome apostola³³ (čiji se

26 Usp. obrade Joška Čalete: *Preveliku radost navišćujem Vama*, Zagreb: Cantus, Ansambli narodnih plesova i pjesama Hrvatske - Lado, 2006.; nosač zvuka klape Dišpet: *Tri Kralja hodjahu*, Zagreb: Aquarius Records, CD 498-13, 2013.; obradu Krešimira Magdića (https://www.youtube.com/watch?v=yCDP83GpJu8&list=RDyCDP83GpJu8&start_radio=1, pristup 14. 12. 2024.) i Davora Capkovića (https://www.youtube.com/watch?v=fPke4svLaZc&list=RDfPke4svLaZc&start_radio=1, pristup 14. 12. 2024.).

27 Snimke Jerka Martinića ustupio mi je Staroslavenski institut u Zagrebu 2021. godine, a odnedavno su dostupne i široj javnosti na mrežnim stranicama Staroslavenskog instituta, Snimke glagoljaškoga pjevanja, Otok Brač (<https://stin.hr/sadrzaj/brac/>).

28 Joze Jelinčić (Kokić), *organišta* (1893. – 1981.) dugogodišnji je pučki orguljaš župe čiji su sinovi Šime (1926. – 2012.) i Nikola Jelinčić (1931. – 2010.) on nastavili uloge orguljaša u župama Dola i Postira.

29 Intervju s Joškom Jelinčićem, 20. listopada 2024.

30 Uz ovaj je blagdan u narodu vrijedila izreka: „Svĕto Kōtĕ kǎčibon, do Božića mĭsec dōn!”

31 Izreka: „Svĕti Ōntĕ Opāt, vazmĭ motĭku i pōj kōpāt!”

32 Snimka iz 1973.: „...a tĭh je bilo mǎlo.” – u mjestu su tada imena Andrija i Lucija bila vrlo rijetka.

33 Izreka: „Svĕti Tōma – ubĭj prōjca dōma!”

spomendan nekada obilježavao 21. prosinca, a danas je 3. srpnja), sv. Stjepana (*Stjpona*) prvomučenika (26. prosinca), sv. Ivana (*Ivāna*) evanđelista, a nastavljalo se prvim danom nove godine, na *Mlōdo lito*; slijedilo je potom i kolendanje na Vodokršće (5. siječnja) uoči (*ūžežin*) Bogojavljenja te na samo Bogojavljenje ili Sveta tri kralja (6. siječnja). Kolendanje se na sâm blagdan Božića izostavljalo.³⁴ Nakon otpjevanje svečane II. Večernje Božića u kasnopodnevrim satima nije se nikamo išlo do blagdana sv. Stjepana.

Na blagdan Sveta tri kralja uvečer kolendalo se župniku³⁵ i časnim sestrama reda Kćeri Božje ljubavi, pri čemu se izvodio napjev *Kad se Bog čovik učini*. Potrebno je također naglasiti da nije postojala nekakva uobičajena ruta, već su čestitari proizvoljno odlazili *pol ponistre* slavljenicima u nadi da će ih oni radosno prihvatiti i darivati. Ipak, kazivač Joško Jelinčić (Fantić) naglašava da je postojala mogućnost izostanka gostoprimstva, odnosno običaja gašenja svjetla u kući, što je bio jasan pokazatelj čestitarima da nisu poželjni. Uz to nadodaje anegdotu o pjevanjima provokativne *štrōfe*: „Iza kūće đivjo lozā, a u kūći đivjo kozā!” nakon čega bi se bježalo.³⁶

Jerko Martinić u svome je istraživanju zatekao tri kolende čije je transkripcije objavio (uz analizu i ostalih postirskih napjeva) u *Spomenici župe* (1981.) i u knjizi *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije* (2015.).

KOLENDE S IZVANCRKVENIM TEKSTOM

Martinićevi kazivači³⁷ 1973. godine dva kolendarska napjeva opisuju kao dva odvojena „modela” kolendi pa ih u skladu s time i on u svojoj analizi naslovljava kao „prvu” i „drugu”, uz naznaku da se prva pjeva od Svete Katarine nadalje, a druga za Mlado lito.³⁸ Međutim, preslušavajući snimku³⁹ koju mi je ustupio kazivač don Jure Martinić, opazio sam da je pjevač Ivan Ravlić kombinirao melo-

34 Izreka: „Svākomu je dōma jīst!”

35 Običaj je također bio čestitati imendan vrlo omiljenom župniku, Postiraninu, don Anti Marušiću (1896. – 1975.) na sv. Antuna Padovanskog (13. lipnja) uz pjesmu pred župnim dvorom, o čemu svjedoče spisi iz župne kronike (13. lipnja 1940./41.). Uvid u kroniku ustupio mi je župnik (kazivač). ***: *Ljetopis župe Postira* 1939. – 1979.

36 Marko Dragić ističe vrlo sličnu, ironičnu *štrōfu* iz susjednih Pučišća: „Prid kućon Van rieste loza, a u kūći ženā kozā!”, Dunja Rihtman-Šotrić iz nerezliške kolende izdvaja: „Iza kuće borovina, sve Van kuga pomorila!”, a o. Antun Zaninović i dubrovačku verziju: „Ispred kuće raste loza, a u kući gospoda kozal!” M. Dragić, Koledanje i veseljanje u hrvatskoj tradiciji, 24. D. Rihtman-Šotrić, Narodna tradicionalna muzika otoka Braća, 252. A. Zaninović: Nekoliko kolenda iz Dalmacije, u: *Sv. Cecilija*, 32/6, 1938., 182-186.

37 Josip Jelinčić; Šimun Jelinčić; Nikola Jelinčić; Ante Matulić; Ive Jelinčić (Miše) i don Ante Marušić.

38 Usp. J. Martinić: *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 121.

39 Snimka datira iz 1969. godine, nastala je u okviru Bežićeva terenskoga rada na otoku Braču, a objavljena je na nosaču zvuka: *O anđeli, najbrže tecite* – božićne pjesme i kolende iz srednje Dalmacije, ur. Jakša Primorac, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2007., IEF disco 742 CD.

dije obaju modela pri pjevanju „jedne” kolende, konkretno, na blagdan sv. Ivana evangelista. Iz toga proistječe zaključak da su se u izvornome običaju kolendanja oba modela ispreplitala, što se odnosilo na izmjenu solističkih melodija, dok se ostatak pjevača⁴⁰ nadovezivao (pripjevno) i odgovarao (*odgovōro*) živahnijom frazom na karakteristični tekst koji susrećemo i u obližnjemu Škripu:⁴¹ „Pivajmo, braćo, do zore, u brata/sestre (npr. Ivana/Ive) prid dvore; pivajmo, braćo, do zore!” Dakle, obje melodije kolende zapravo su dvodijelne: razlikuju se u početnim solističkim frazama na koje se svi pjevači nadovezuju zajedničkom melodijom. U vezi s ovim audiozapisom intervjuirao sam jedinoga živog pjevača s te snimke, g. Tomislava Lazanea (r. 1951.), koji je 1969. kao osamnaestogodišnjak s članovima svoje uže i šire obitelji pristupio Bežićevu snimanju kojeg se danas sjeća tek u naznakama. Njegova obitelj odabrana je za kazivače zato što je Ivan Ravlić (Tomislavov ujak) bio istaknuti brački harmonikaš, često angažiran na raznim slavljinama diljem otoka.⁴² Budući da se kazivač ne sjeća kolendanja iz vlastita iskustva, nije mogao sa sigurnošću potvrditi moju pretpostavku da se u Postirima kolendalo uz pratnju harmonike, kao što se to često događalo u drugim bračkim mjestima.

Kolendarski pripjev, čiju varijantu susrećemo u škripskoj kolendi, povremeno i dalje živi u Postirima, barem među najstarijim žiteljima. U neformalnome mi je razgovoru kazivao Lovre Kalašić (1931. – 2023.), cjeloživotni pjevač i osnivač prve formalne klape na Braču, klape *Boduli* iz Postira, da spomenuta pripjevna strofa (ne znajući joj ishodište i pripadnost) nerijetko na kućnim druženjima prikladno ide uz zdravicu, na čast domaćina, a svrha joj je ista: ona topla, čestitarska. Pripjevna se melodija pjeva(la) dvoglasno, u paralelnim tercama, mjestimično troglasno, pri čemu donji glasovi izvode postupni silazni niz od tonike do dominante svojstven basovim dionicama u okvirima ovoga tipa pjevanja. Kao odgovor strofe prvoga kolendarskog modela, preslušavanjem stare snimke, dade se opaziti da pripjev započinje unisono, silaznim nizom od tonike do dominante, nakon čega je upadljiv skok od none te nastavak u troglasju. S obzirom na to da su pjevači tako dvaput otpjevali, vjerojatno nije riječ o nesigurnosti, već o činjenici da je i pripjev imao dvije varijante. Ipak, to mi kazivači nisu sa sigurnošću mogli potvrditi pa sam njihove obje izvedbe u notni zapis prenio doslovno (vidi notni prilog 1). Na temelju ustupljene stare snimke te kazivanja Joška Jelinčića iznosim neke od zapisanih *štrōfa* solističkog dijela:

(pred vratima)

Mi smo došli k ovoj kući ovde;
na dobro vam sveti (...) dojde!
Najprvemu starešini ovde;
na dobro Vam sveti (...) dojde!

40 Kate Ravlić r. Pulišelić; Piero Šantić; Nina Lazaneo r. Ravlić; Gordana Lazaneo; Tomislav Lazaneo; Ivan Ravlić (stariji) i Ivan Ravlić (mlađi).

41 Usp. J. Martinić: *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 53.

42 Intervju s Tomislavom Lazaneom, 14. svibnja 2025.

Bog Vam podario zdravlje ovde,
na dobro Vam sveti (...) dojde!

(kada ih ukućani ugoste) – promjena melodije

Lipa grano od oriha,
hvaljen Isus i Marija!
Jo san prošo nimo vaše lozje,
nam' su drage i brižole!
Još bi reko, al' mi je muka
da se za nas ispeče jedna tuka!
Otvorite nami vrata,
parićojte mandolata!
Otvorite armerune,
parićojte botiljune!
Mi smo judi iz Postira,
parićojte nan jednu fetu sira!

(Za Novu godinu)

Mi smo došli, cito, cito
za nazvat Vam Mlado lito

(ako kolendari predugo čekaju)

Ne mogu vam ovde stati
jer me vanka bura mlati!

(ako se ukućani ogluše)

Iza kuće divjo loza,
a u kući divjo koza!

Tekstovi su nerijetko nastajali spontano, odnosno improvizirano, ili u dogovoru s iskusnijim i starijim pjevačima, što upućuje na izraženu inventivnost, duhovitost te intelektualne sposobnosti starijih generacija malih, prostih sredina, kakva je i postirska. U tekstovima su se imena mijenjala, sukladno svetačkom spomendanu i imenima ukućana (u lokalnim inačicama). Budući da duljina stihova nije uvijek ujednačena, bilo je potrebno produljiti ili pak skratiti trajanje određenih melodijskih dijelova, odnosno prilagoditi melodijsku liniju količini teksta. Da je tekst u svakome mjestu bio karakterističan, tj. variran, zorno pokazuje *štröfa* (zapravo distih) „Mi smo jüdi iz Postira, parićöjte nan jednù fëtu sira!”, a vrijedno je istaknuti i Martinićev (2015.) osvrt na dopadljiv tekst „druge” kolende koji se izvodi za Mlado lito: „Riječi ‚cito, cito’ iz prvog stiha, pojavljuju se samo u verziji iz ovoga mjesta.”⁴³

43 J. Martinić: *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 56.

Primjer 1. Transkripcije prve kolende. Snimio 1973. i transkribirao Jerko Martinić. Isti, *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 56 (pr. br. 26).

Mi smo do - šli ko - voj ku - či o - - vde:
na do - bro van sve - ta Ka - te do j - de.

Primjer 2. Transkripcija druge kolende. Snimio 1973. i transkribirao Jerko Martinić. Isti, *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 56 (pr. br. 27).

umjereno
Mi smo do - šli, ci - to, ci - to, za na - zvat vam mla - do li - to.
živahno
Pi - vaj - mo, bra - čo, do zo - re, u bra - ta I - ve pred dvo - re, pi - vaj - mo, bra - čo, do zo - re.

KAD SE BOG ČOVİK UČINI – KOLENDA U UPOTREBI

Dugogodišnji postirski župnik i žitelj Postira, danas župnik u miru, don Ante (Tonci) Jelinčić (r. 1935.) jedan je od zaslužnih za opstanak mnogobrojnih izvornih melodija čitave liturgijske godine, pa tako i ove „treće” kolende. Riječ je o napjevu na crkveni tekst *Kad se Bog čovik učini*, koji je postojao i/ili još uvijek postoji i u drugim bračkim mjestima (npr. Bol i Poblja). Kako je već rečeno, ova se kolenda prvotno pjevala župnicima (*kurôtima*) i časnim sestrama pred dvorovima (samo nekoliko početnih *štrôfa*) na Vodokršće i na Bogojavljenje, u obama slučajevima u večernjim satima. „Pivôči su dôn Ōnŭi pösli rāta pïvoli: *Kad se Bôg čôvik učini!*” – naglasio mi je Joško Jelinčić.

Kako bi bila spašena od zaborava i u melodijskom i tekstovnome smislu, 1970-ih je godina odlukom župnika ova kolenda spretno uvedena u samu liturgiju Bogojavljenja. Don Tonci Jelinčić odabrao je baš ovu „treću” jer je s obzirom na tekst nedvojbeno najprikladnija za uporabu u liturgiji,⁴⁴ a jednako tako i

44 „Pjesma je dvostrukim rimama *abab*, a to znači da ju je spjevao školovani, a ne pučki pjesnik. Kasnije sam dobio tekst i note iz Postira na Braču kako ih je zapisao domaći orguljaš Jelinčić. Taj tekst je još više bio posuvremenjen, ali je imao još neke strofe koje je tekst iz Poblja ispustio.” A. Miličić: „Kad se Bog čovik učini...” (Jedna neobjavljena koleda s Brača), *Sveta Cecilija*, 53/2, 1983., 35-36.

prihvatljiva kao pjevani dio misnoga slavlja. Tekst⁴⁵ ove kolende nalazimo u priručniku *Sedam Juternjih...*⁴⁶ u kojoj je kolenda naslovljena „Na Vodokršte Pisam”, a broji čak četrdeset i devet strofa. Don Tonci, preuzevši službu postirskog župnika (1974.), preuredio je i osuvremenio tekst ove drevne božićne pjesme koji se i danas izvodi u cijelosti. Priručnik mi je iz vlastite arhive ustupio kazivač Joško Jelinčić.

Prvih nekoliko godina kolenda se pjevala pred samo misno slavlje (ili, kako kažu: *funkciju*) u crkvi, dok se potom dugi niz godina izvodila kao zamjena za pripjevni psalam. Don Toncetov neposredni nasljednik don Jure Martinić već po preuzimanju župe (2015.) premjestio je na „s(p)retnije” mjesto – nakon druge poslanice, kao svojevrsnu posljednicu/sekvenciju. Ova se promjena zadržala do danas.

Veoma je dojmljivo to što se kolenda *Kad se Bog čovik učini* danas izvodi u cijelosti (vidi prilog 2), uz orguljsku pratnju jednostavne harmonizacije koju je osmislio dugogodišnji pučki orguljaš župe Nikola Jelinčić (Kokić)⁴⁷ (1931. – 2010.). Ovu kolendu pjevaju naizmjenice muškarci i žene u crkvi, s tim da prvu i posljednju strofu pjevaju skupno. Napjev se izvodi u D-duru, koji je sukladno melodijskome opsegu pogodan za pjevanje u tercama bez obzira na to izvode li ga muškarci ili žene, a i po visini ne iziskuje poseban napor. Pjevanje čitavih četrdeset i devet katrena produljuje liturgijsko slavlje, već po sebi svečano, raspjevano i dugotrajno, za otprilike dvadeset minuta.

Primjer 3. Transkripcije treće kolende. Snimio 1973. i transkribirao Jerko Martinić. Isti, *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije...*, 57 (pr. br. 28).

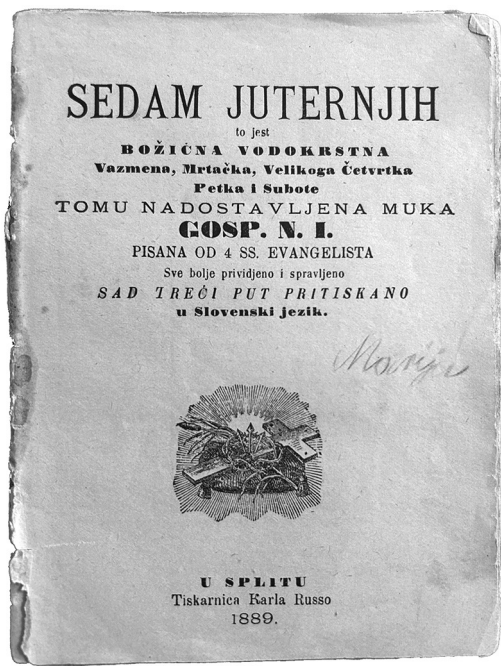

45 „Narodni je pjevač u pedeset katrena opjevao dolazak Stvoritelja i Otkupitelja svijeta. Snažne su lirske slike koje taj najradosniji čin u kršćanstvu oslikavaju mnogim čudesima koja se dogodiše...” M. Dragić: Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji, 102.

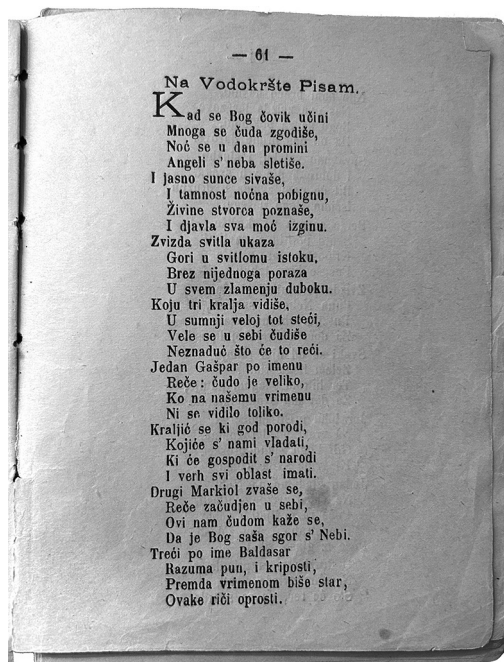
46 ***: *Sedam Juternjih to jest Božićna, Vodokrstna, Vazmena, Mrtačka, Velikoga Četvrtka, Petka i Subote tomu nadostavljena Muka Gosp. N. I. pisana od 4 ss. Evangelista. Sve bolje prividjeno i spravljeno sad treći put pritiskano u Slovenski jezik*, Split: Tiskarnica Karla Russo, 1889., 61-66.

47 Nikola Jelinčić (Kokić) (1931. – 2010.), u mjestu poznat pod nadimkom *Miko Organišta*, nastavio je tradiciju oca Joze o kojemu smo govorili. Revno je obnašao tu službu puna četiri desetljeća svirajući i harmonizirajući na vlastiti način brojne postirske napjeve. Već je u djetinjstvu uz brata Šimu (orguljaša susjedne župe Dol i istaknutog pjevača postirskog župnog zbora) s ocem svirao *funkcije*, a u potpunosti je preuzeo očevu ulogu kad su stigle nove orgulje 1972. godine i na tom mjestu ostao sve do 2009.

Slika 1. „Bogoslužnik” *Sedam Juternjih...* (1889.) iz kojega je preuzet i preuređeni tekst kolende. Fotografija: Mislav Čargo, 2025.

Slika 2. Arhaični tekst pjesme *Kad se Bog čovik učini*. U: *Sedam Juternjih...*, 61. Fotografija: Mislav Čargo, 2025.

Uspoređujući Martinićevu snimku i transkripciju napjeva iz 1973. s današnjom verzijom, zaključujem da su promjene napjeva minimalne. Sukladno recentnim snimkama⁴⁸ pjevačkog zbora, kao i prema vlastitom poznavanju melodije, uviđam da zapisani uzmah, kojim se nastojalo ojačati metar, više ne postoji i da napjev započinje vrlo jasno, u osminkome pulsu uz nešto pokretniji tempo. Dijastematika napjeva ostala je ista: melodija je uglavnom postupnog kretanja, izuzev kvintnoga skoka koji je, u melodijskome smislu, poveznica svih triju postirskih kolendi.

Inicijativa don Tonceta da se ova kolenda uvrsti u liturgiju Bogojavljenja i time otme zaboravu urodila je plodom; do današnjeg dana ova jednostavna i poletna melodija utkana je u srce i uho svih postirskih župljana, koji je iz godine u godinu njeguju i rado izvode u cijelosti.

JUB'JÊNE DITIĆA

Božić u Postirima i diljem otoka poznat je po običaju ljubljenja kipa Djeteta Isusa, lokalno rečeno *jub'jênje Ditića*, koji se (danas) održava dva puta u božićnome ciklusu: na kraju mise polnočke i na Sveta tri kralja. Premda ovo nije jedina župa (unutar biskupije) u kojoj se koncem polnočke ljubi kip Djetešca Isusa,⁴⁹ postirski je običaj poseban po buci i teatranlosti koja se stvara tijekom ophoda s *Ditićen*.⁵⁰ Teško je utvrditi početak ovakvog „dodatka” slavljenju Božića u župi, ali i najstariji žitelji mjesta sjećaju se radosnih trenutaka svog susreta s *Ditićen* u djetinjstvu i priča svojih predaka, a to dokazuje zamjetan kontinuitet.⁵¹

Procesiju predvođenu barjakom (*bandîron*) čine ministranti s *ferôlima*, *tôrcima* i kadionikom te župnik zaogrnut pluvijalom koji u naručju donosi kip *Ditića* vjernicima da ga poljubi ili barem dodirne.⁵² Tako formirana procesija prolazi najprije lijevom stranom crkve, potom se penje na kor, dok povratak teče desnom stranom crkve. Zanimljivo je da ovaj običaj pohode i oni manje religiozni mještani ili pak župljani okolnih župa (uglavnom to bude o blagdanu Sveta tri kralja, kada se drugi put u božićnome ciklusu ljubi *Ditić*).

48 Kolendu sam (kao i još nekoliko napjeva) ovom prigodom snimio sâm svirajući na orguljama; snimka obuhvaća nekoliko prvih i posljednju strofu.

49 U pojedinim bračkim župama poput Ložišća i Gornjeg Humca postoji običaj procesijskog ophoda s kipom do dna crkve, dok se u drugim mjestima kip obično postavi na stolac pred oltar i na kraju mise ljudi neformalno dolaze poljubiti kip, tako je u Dolu i Škripu.

50 Zgodno je istaknuti da Postira, u usporedbi s drugim župama (ne samo dekanata već i na području čitave trootočke biskupije) dominiraju u broju kipova Djetešca Isusa koje posjeduju. Možda nam baš to ukazuje na višestoljetno davanje važnosti što svečanim slavlju blagdana *Porođenja* u ovoj priobalnoj župi. Opširnije vidjeti u: V. B. Lupis i B. Matulić: *Župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Postirima*, 171-173.

51 Ishodište je svakako betlehemska liturgija, koja je do Dalmacije stigla preko juga Italije – prema kazivanju don Jure Martinića (20. listopada 2024.).

52 Izuzetak su „pandemijske godine” (2020. – 2022.) kada se kip iz epidemioloških razloga nije ljubio, već se samo nosio u procesiji do dna crkve i natrag.

Vrlo dojmljiv segment ovoga običaja jest već spomenuta buka (*šušūr*) kojom je prožet čitav ophod, a prema ispovijestima starijih mještana, jednako kao i mojih kazivača, uvijek je cilj bio stvoriti je u što intenzivnijoj verziji – analogno liturgiji Velike srijede kada se anticipira Jutrenja Velikog četvrtka zvana *barabōn*. Na *barabānu* buka predstavlja Muku, a u običaju *jub'jenja Dičića* svojim zvučnim blještavilom slavi Porodjenje Gospodinovo. Izuzev pjevanja zahvalnice *Tebe Boga hvalimo* (u Božićnoj noći) ili *Veliča duša moja* (na Bogojavljenju) uz forte orguljsku pratnju, buka se stvara(la) i zvonjavom svih zvona u zvoniku, potom i zvonom pri sakristiji te najzad zvončićima koje bi djeca ovom prigodom skidala s obiteljske stoke. Također, svircima na vodu (pištaljkama)⁵³ djeca i mladi oponašali su (i danas oponašaju) zvuk ptičjeg cvrkuta. Svirci su danas nezaobilazni, a nekada su bili teško dostupni. Postirski su ih iseljenici⁵⁴ šezdesetih godina 20. stoljeća dobavljali i slali u rodno mjesto upravo za ove potrebe. Uz ovu tematiku vrijedna je spomena i bogata orguljska baština otoka Brača, koji se zaista može podičiti brojem povijesnih orgulja mletačko-dalmatinske graditeljske škole.⁵⁵ U okviru ovoga običaja uz (povijesne) orgulje možemo vezivati i podrijetlo korištenja sviraka, a riječ je o specifičnom orguljskom registru na vodu *Uccelletti*⁵⁶ (u narodu poznat i kao „slavuj”), karakterističnom na ovakvim tipovima orgulja. Na Braču su ga imale Moscatellijeve (1765. – 1822.) orgulje u Pučišćima te Nakićeve (1694. – 1770.) u Nerežišćima. Budući da stari postirski instrument⁵⁷ nije imao ovaj registar (ni sadašnje ga orgulje nemaju), stari Postirani, koji su poznavali orgulje s takvim registrom u obližnjim mjestima, počeli su oponašati svircima njegov zvuk nalik ptičjem cvrkutu. Taj se običaj zadržao do danas.

Nekada su neizostavni bili i dječji pištolji na kapsule – igračka koju su najčešće posjedovala djeca imućnijih roditelja. S tim u vezi iznosim transkribirani fragment intervjuja Joška Jelinčića koji u svome dijalektu kaže sljedeće: „Kād je bī dōn Jōžē⁵⁸ za kurōta, govōru koliko je ōn bī strōg, ali da tō nīkad nī zabrōnī, da su čak gospō(d)ske dicā imāli pištōlj, bīli su onī na kāspule, onī mōli pištōlj, ondā bi tō bilo opōlilo digōd (a nī tō mōgo imāt, nēgo pēt-šēst te gospō(d)ske dicē), a kād je dōšo dōn Ōntē, kād je ōn tō čū: „A smo na frōntu?!” – onō je bī tamān pōče Drūgi svjētski rāt...”. Stvaranje buke pištoljima s vremenom je ipak zabranjeno, i to za župnikovanja don Ante Marušića.⁵⁹ Nešto je novijeg datuma običaj

53 Bila je uobičajena praksa puhati u svirke dok bi orguljaš svirao božićnu *Pastorellu*, što se jako dobro čuje i na starim snimkama koje mi je ustupio kazivač župnik. Danas se *Pastorella* (kolokvijalno *Paštarela*) svira tijekom pričesti i nije popraćena svircima.

54 Najveći broj iz Čilea.

55 Opširnije u: I. Radoičić: *Orgulje mletačko-dalmatinske graditeljske škole na otoku Braču*.

56 L. Šaban: Umjetnost i djela graditelja orgulja Petra Nakića u Dalmaciji i Istri, 15-16: „Spomenimo još da su orgulje imale i osebujan registar „*uccelletti*” (ptičice), koji se upotrebljavao samo u Badnjoj noći na ponoćnoj misi, kada se svirala *pastorella*.”

57 Usp. L. Šaban: Umjetnost i djela graditelja orgulja Petra Nakića u Dalmaciji i Istri, 33.

58 Grgičević don Joze, upravitelj župe Postira od 1930. do 1939. g. Izvor: popis župnika izložen u sakristiji.

59 Marušić don Ante, upravitelj župe Postira od 1939. do 1974. g. Izvor: popis župnika izložen u sakristiji.

paljenja prskalica koje svojim treperenjem diljem crkve atmosferu približavaju onoj betlehemskoj.

Možda ovaj *šušur* i slika koji se stvaraju nisu u potpunosti primjereni crkvenom prostoru, ali važno je naglasiti da im svrha uistinu nije profanirati crkveni prostor, liturgiju, i blagdan, već je ovo arhaični način pučkog izražavanja istinske radosti i vjere u Novorođenog Kralja.

NAPJEVI TIJEKOM OBIČAJA *JUB'JĚNJA DITĚĆA*

Napjevi koji se pjevaju za vrijeme *jub'jěnja Ditića* izvode se uz orguljsku pratnju na koncu mise, i to u sklopu Službe čitanja⁶⁰ na misi polnoćki (*Tebe Boga hvalimo*) i II. Večernje (*Veliča duša moja*) na Bogojavljenju. Oba napjeva započinje župnik nakon čega gromoglasno nastavljaju svi u crkvi: pjevački zbor, pjevači u korskim sjedalima unutar prezbiterija (*bankōde*) te raspjevani puk. Sama izvedba napjeva zanimljiva je u karakterističnoj izmjeni melodije i recitativa: „*jednā se pĕvo, a druĝo recitĭro*”⁶¹ i tako naizmjenično do kraja. Upravo su ovo trenutci u kojima orguljaš dolazi do najvećeg izražaja i cijelom običaju daje dodatnu glazbeno-umjetničku vrijednost i draž. Orguljaš svira *intermezza* metrički neusklađena s recitativom (vidi prilog 5) koja usputno razigravaju napjeve, ali im, dakako, time produljuje i trajanje: *jub'jěnje Ditića* traje otprilike petnaest do dva-deset minuta i sve vrijeme treba biti popraćeno glazbom, pa nerijetko napjev(e) po svome završetku treba izvoditi *da capo*. Kada usporedimo transkripcije obaju ovih napjeva u prilogu s Martinićevim transkripcijama,⁶² dade se kao promjena zamijetiti „ogoljena” melodijska linija u kojoj je bogata ornamentacija napjeva u Martinićevoj transkripciji u današnjoj praksi svedena na minimum. Na kraju svečane svete mise na blagdan Bogojavljenja pjeva se pjesma *Spavaj, spavaj Ditiću* koja nije izvorno postirska.

Napjev *Tebe Boga hvalimo* (prilog 3) u ne tako dalekoj prošlosti pjevao se tik po završetku pjevane Jutrenje kada se ljubio *prvi Ditić*⁶³, dok joj je danas mjesto poslije popričesne molitve. Napjev se također izvodi i na Silvestrovo (31. prosinca) u okviru „istoimene” mise zahvalnice *Te Deum*. Ovaj snažni hvalbeni tekst izuzetno nadopunjuje svečana dvodijelna melodijska linija koja je smještena unutar opsega čiste kvinte ($f-c^2$) i mirnijeg je melodijskog kretanja uz jedan skok terce. Svaka *štrōfa* započinje u sferi subdominante pjevnom frazom i završava na dominantu, a druga fraza nastavlja znatno naglašenijim ritmom. Na to se nadovezuje recitativ na tonici. Vrijedi istaknuti peti distih kao iznimku: *Svet, svet, svet, **

60 Nekadašnja Jutrenja.

61 Karakteristika je ovo brojnih postirskih napjeva koji se izvode uz orgulje. Uz napjeve valja istaknuti i dvije božićne pjesme koje se izvode na isti način, a to su *Veseli se Majko Božja* i *U se vrime godišća* (obje se izvode za vrijeme mise polnoćke, i to u cijelosti).

62 Vidi notni prilog br. 10 i 62 u: J. Martinić, Stari postirski napjevi, 146 i 164.

63 U božićnoj se noći nekada dva puta ljubio *Ditić* – za vrijeme *Tebe Boga hvalimo*, a kasnije po završetku Pohvala. (intervju, 20. listopada 2024.).

Gospodin Bog Sabaot – razlikuje se od ostalih jer se pjeva samo prva riječ *Svet*, a ostatak se *recitiro* zajedno s drugim stihom. Posljednja se dva distiha pjevaju.

Među postirskim napjevima posebno je upadljiv onaj koji pripada Večernjoj iz časoslova – *Veliča Duša moja*⁶⁴ (prilog 4), a pjeva se više puta u liturgijskoj godini. Ovaj je napjev u duru⁶⁵ i u opsegu velike none (*c-d²*) kada uzmemo i recitativ u obzir. Formalno gledano, napjev je građen od dviju fraza uz recitativ koji ima na gornjoj tonici, što dodatno potvrđuje iznimno svečan karakter napjeva. Uđemo li u fizionomiju melodijske linije, prva fraza očituje se rastavljenim toničkim kvintakordom i ornamentiranim kretanjem preko subdominante sfere do vođice, a nakon toga na tonici odgovaraju pjevači i puk. Melodija druge fraze uglavnom je postupna uz tek mjestimične tercne skokove iz kvinte u vođicu, a nakon toga se anticipira tonika unutar dominante harmonije. Ovaj je napjev župljanima jedan od omiljenijih probranih iz župnog baščinskog repertoara.

KOMENTAR UZ TRANSKRIPCije

Transkripcije su notni zapisi napjeva i doprinose s(p)retnijemu snalaženju pjevača i njihovih voditelja pri izvedbi napjeva u liturgiji. Notni zapisi napjeva mogu varirati s obzirom na stupanj preciznosti i odražavati različite interpretacije slušnog dojma, ali u tome se ne razlikuju od usmenog učenja napjeva. Dosad je prijenos ove baštine bio međugeneracijski i ona se prenosila usmenim putem u neposrednoj praksi. Društvene promjene i sadašnji trenutak pokazuju da notni zapisi mogu itekako poslužiti kao oslonac u učenju mlađim naraštajima, pogotovo kada je znatno smanjena učestalost izvedbi u praksi.⁶⁶

Sve transkripcije načinjene su prema recentnim snimkama. Jedino je notni prilog 1 transkribiran prema starijoj snimci koju je za potrebe ovoga istraživanja ustupio postirski župnik don Jure Martinić iz vlastite arhive. Riječ je o Bezićevoj snimci iz 1969., a upravo su to zaboravljeni napjevi koji su desetljećima izvan uporabe. Naslovio sam ih *Postirske kolende* i u njima označio dva melodijska modela.

Napjev *Kad se Bog čovik učini* (prilog 2) transkribirao sam prema pjevanju župnoga zbora, dvoglasno, u tercama jer postupna melodija napjeva spontano potiče „terciranje”. Nasuprot tomu, napjeve *Tebe Boga hvalimo* (prilog 3) i *Veliča duša moja* (prilog 4) zapisao sam jednoglasno – zbog toga što je u njima osnovna melodija temeljni element, dok su sva dodavanja proizvoljna. Naime, u praksi se

64 Zanimljivo je da ovome napjevu ne prethodi odgovarajuća pjevana antifona kao što je to običaj kod „samostalne” pjevanje Večernje (kada nije pripojena misnome slavlju). Potrebno je svakako naglasiti da se napjev ponekad (primjerice na blagdan Gospe Karmelske) krene pjevati već pred kraj mise, a na blagdan Sveta tri kralja po završetku svete pričesti uz kađenje kipa. Zadnjih nekoliko godina pjeva se i kao ulazna pjesma svečane procesije slavlja prve svete pričesti.

65 Napjev se uvijek izvodi u C-duru.

66 Usp. M. Jankov: Iz riznice svjetovnoga repertoara Pučkih pivača Gospe od Otoka – Solin..., 196.

napjevi izvode uz dodavanje donjih glasova, ali to ovisi o trenutnome raspoloženju pjevača. Nadalje, melodijska linija ovih napjeva nije u cijelosti namijenjena dosljednome pjevanju u paralelnim tercama, što bi se moglo pretpostaviti kao „neupitno”. Pjevači ponekad spontano prelaze u unisonu izvedbu i donji glasovi svakako slijede harmonijsku pratnju orguljaša koja ne mora uvijek biti ista. Zato je bilo najzgodnije zapisati napjev(e) jednoglasno i time ostaviti prostora samostalnom „slaganju” glasova, a to i jest slučaj u praksi.

Ritam pjevane riječi prikazan je grupiranjem notnih gređica kako bi se pojedini ritamski profili što lakše uočili i čitali. Cezurama su odvojene fraze, a to podrazumijeva gotovo nemjerljive pauze (duljeg ili kraćeg trajanja), mjesta logičnoga disanja (primjerice između svećenikova zapjeva i nastavka pjevanja zbora i puka). Dinamičke oznake nisu naznačene jer ni pjevači pri izvedbi napjeva ne posvećuju posebnu pažnju dinamici. Za bolje razumijevanje tekstova napjeva iz priloga 3 i 4 koristio sam i *Župni bogoslužbenik I*, koji je za internu župnu uporabu Župni ured sv. Ivana Krstitelja objavio 2018. godine.

Spomenuti napjevi (prilog 2, 3, 4) izvode se uz orgulje, u *alternatim*⁶⁷ maniri. Uz ovo napominjem kako se svi recitativi u napjevima izvode isključivo jednoglasno, naglašeno i energično. Pjevački registar (visina) ovih napjeva u cijelosti je posljedica činjenice da su predvodnici pjevanja pučkih crkvenih napjeva ove župne zajednice basovi – pjevaju upravo glavnu melodiju. Već desetljećima upravo su duboki muški glasovi sigurni i prezentni poznavatelji tradicijskog dijela repertoara. Iako u pjevanju sudjeluju i tenori, soprani i altovi, kao i puk okupljen na bogoslužjima, upravo ova karakteristika predstavlja lokalnu posebnost.

ZAKLJUČAK

Prije nekoliko godina susreo sam se s poticajem u riječima Jerka Martinića: „Bit će vrlo zanimljivo, posebno s obzirom na studij evolucije pučkog pjevanja uopće, usporediti ovaj pisani materijal iz god. 1973. s materijalom (adekvatnim, jasno) 40-50 godina poslije.”⁶⁸ Upravo je ova njegova misao bila glavnim motivom provođenja mog prvog istraživanja i dokumentiranja pučkih crkvenih napjeva i običaja Župe sv. Ivana Krstitelja iz Postira – nešto više od 50 godina od njegova istraživanja. Pristupajući obradi cjelovitog tradicijskog repertoara koji je u Postirima još uvijek živo prisutan, odlučio sam se ponajprije usmjeriti na napjeve koji prate sam početak liturgijske godine – Advent i Božić. Riječ je o dvama crkvenim napjevima koji su dio liturgije časova: *Tebe Boga hvalimo* i *Veliča duša moja* te trima kolendama: *Mi smo došli k ovoj kući ovdje*, *Mi smo ljudi iz Postira* (zaboravljenima) i *Kad se Bog čovik učini* (koja je još uvijek u potrebi).

Običaj *jub'jênja Ditića*, prvi put opisan u ovome radu, nerazdvojan je od izvedbe prethodno opisanih napjeva i od običaja „dodatnih načina” zvukovnoga

⁶⁷ Usp. E. Higginbottom: *Alternatim*.

⁶⁸ J. Martinić, *Stari postirski napjevi*, 142.

stvaranja blagdanskoga *šušura* i predstavlja važan dio postirske bogoslužno-glazbene baštine.

Ovo istraživanje temelji se dijelom na prikupljanju i obradi (transkripcijama, analizi i interpretaciji) postojeće građe i običaja, a kad god je to moguće dovodi se u vezu s rezultatima Martinićeva istraživanja i s uvidima drugih znanstvenika koji su se bavili srodnim temama. Izvedeni su sljedeći zaključci: pučko (crkveno) pjevanje u ovoj župi za sada nije ni najmanje ugroženo i još uvijek predstavlja vitalnu sponu s njezinom glagoljaškom prošlošću; pjevači – poznavatelji izvornih melodija nisu malobrojni; različite dobne skupine aktivno sudjeluju u pjevanju – podjednako muškarci i žene, *a cappella* ili uz orguljsku pratnju (također i u *alternatim* načinu); glavne melodijske linije ponekad izvode basovi, što predstavlja mjesnu posebnost; tradicijske napjeve koji se aktivno pjevaju zahvatile su određene promjene uvjetovane prilagodbom novim liturgijskim tekstovima i drukčijem, nešto „suvremenijem” načinu pjevanja; očuvanju kolende *Kad se Bog čovik učini* nesumnjivo je pridonio župnik don Ante (Tonceta) Jelinčića, koji ga je sredinom 1970-ih uključio u misno slavlje na blagdan Bogojavljenja. Konačno, želja za obnavljanjem dijela zaboravljenih napjeva, kojih je uistinu mali broj, itekako postoji.

NOTNI PRILOZI:

1. *POSTIRSKÉ KOLENDE*

(Mi smo došli k ovoj kući – Mi smo judi iz Postira)

Vivace (♩ ≈ 120)

Pučki napjev iz Postira

Snimio J. Bezić 1969.

Transkibirao Mislav Čargo (2025.)

Prvi model:

Solist:

PRIPJEV

Grupa kolendara:

Solist:

Pivamo, braćo...

Drugi model:

Solist:

Mi smo lju - di iz Po - sti - ra, pa - ri - ćoj - te nan je - dnu fe - tu si - ra!

PRIPJEV

Grupa kolendara:

Pi - vaj - mo bra - ćo do zo - re, u bra - ta I - va - na

pri' dvo - re! Pi - vaj - mo bra - ćo do zo - re!

Solist:

Jo san pro - šo ni - mo va - še lo - zje nam' su dra - ge i bri - žo - le.

O - tvo - ri - te na - mi vra - ta, pa - ri - ćaj - te man - do - la - ta!

Još bi re - ko, al' mi je mu - ka, da se za nas is - pe - će je - dna tu - ka!

Ne mo - gu van o - vde sta - ti jer me van - ka bu - ra mla - ti. (...)

2. KAD SE BOG ČOVİK UČINI

„Kolenda”

Pučki crkveni napjev iz Postira
Snimio i transkribirao Mislav Čargo (2024.)

Vivace (♩ = 80)

1. Kad se Bog čo - vik u - či - ni mno - ga se ču - da zgo - di - še i
2. I ja - sno sun - ce si - va - še i ta - mnost no - čna po - bi - gnu ži -

noć se u dan pro - mi - ni an - de - li s ne - ba sle - ti - še.
vi - ne stvo - rca spo - zna - še i da - vlu sva moć i - zgi - nu.

3. Zvizda se svitla ukaza,
Gore u svitlom istoku,
Bez ijednoga poraza,
U svem znamenju duboku.

4. Koji tri kralja vidiše,
U sumnji veloj tot steći,
Vele se tada čudiše
Ne znajući što će to reći.

5. Jedan Gašpar po imenu
Reče: „čudo je veliko,
Ko na našem vrjenu,
Ni se vidilo toliko.

6. Kraljić se ki god porodi,
Koji će s nami vladati,
Ki će gospoditi s narodi
I vrh svih oblast imati.“

7. Drugi Melkior zvaše se
Reče začuden u sebi:
'Ovim nam čudom kaže se,
Da je Bog sašo zgor s nebi'.

8. Trećem je ime Baltazar
Razuma pun i kriposti
Premda vrjenuom biše star,
Ovako riči izusti:

9. „Nije nam, braćo, kasniti,
Nas ova zvizda jer zove,
Bogu se za pokloniti,
Da od nas primi darove.

10. Spravimo vojsku i službu
I dobre konje vrh svega
Bit će nam zvizda u družbi,
Išćimo Boga našega.“

11. Brzo se sva tri skočiše,
Svoju potribu spravljati,
Kripodne dare poniše,
Počeše brzo jahati.

12. Zvizda pred njima sivaše,
Puna nebeske svitlosti,
Put im obrani, kaza im
Za doći k rajskoj liposti.

13. Svaki se od njih raduje
Želeći Boga vidjeti
Ter hitrom snagom putuju,
Za dar mu svoj pokloniti.

14. Jer bihu prošli hodeći,
Na vrata Jeruzalema,
Gdi stahu Boga prostiti,
Ki griha svita uzima.

15. Jedan gledajući na nebu,
Ne videć zvizde svitlosti,
Poče razmišljati u sebi
Pun straha i pun žalosti.

(...)

3. *TEBE BOGA HVALIMO*

Comodo (♩ ≈ 55)

Pučki crkveni napjev iz Postira
Snimio i transkribirao Mislav Čargo (2024.)

Svećenik:

Zbor/puk:

Te-be Bo-ga hva-li-mo, te-be Go-spo-di-na pri-zna-je-mo.

Recitativ:

Te-be vje-čnog O-ca sva ze-mlja po-štu-je.

Te-bi svi An-đe-li, te-bi sva Ne-be-sa i Vla-sti.

Recitativ:

Te-bi ke-ru-bi i se-ra-fi kli-ču bez pre-stan-ka.

Recitativ:

Svet, svet, svet Go-spo-din Bog Sa-ba-ot!

Pu-na su Ne-be-sa i ze-mlja

Recitativ:

ve-li-čan-stva Sla-ve Tvo-je. Te-be hva-li sla-vni A-po-sto-la zbor, (...)

4. VELIČA DUŠA MOJA

Maestoso (♩ ≈ 70)

Pučki crkveni napjev iz Postira
Snimio i transkribirao Mislav Čargo (2024.)

Svećenik:

Zbor/puk:

Recitativ:
più energico

Posljednja „strofa“:

5. RECITATIV – *VELIČA DUŠA MOJA*

Pučki crkveni napjev iz Postira
Orguljska pratnja: nepoznati autor
Zapisao Mislav Čargo (2024.)

Maestoso (♩ ≈ 70)

Zbor/puk

I kli'-će duh moj u Bo-gu mo - me Spa-si-te-lju

Maestoso (♩ ≈ 70)

Orgulje

BIBLIOGRAFIJA

IZVORI:

***: *Ljetopis župe Postira* 1939. – 1979., u: Župni ured Župe sv. Ivana Krstitelja u Postirima.

LITERATURA:

***: *Sedam Juternjih to jest Božićna, Vodokrstna, Vazmena, Mrtačka, Velikoga Četvrtka, Petka i Subote tomu nadostavljena Muka Gosp. N. I. pisana od 4 ss. Evangelista. Sve bolje prividjeno i spravljeno sad treći put pritiskano u Slovenski jezik*, Split: Tiskarnica Karla Russo, 1889.

***: *Župni bogoslužbenik I.*, Župni ured sv. Ivana Krstitelja, Postira, 2018.

Balić, Vito: Obilježja pučke popijevke u Splitu u prvoj polovini 20. stoljeća, *Bašćinski glasi*, 12, 2015. – 2016., 115-168.

Bezić, Jerko: Glazbeni svijet Bračana u predaji prve polovice 20. stoljeća, u: *Brački zbornik*, 11, ur. Andro Jutronić (*Narodna umjetnost*, 11-12, 1975.), Supetar: Skupština općine Brač, 1975., 1975., 137-168.

Dragić, Marko: Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji, *Crkva u svijetu*, 42/1, 2007., 96-117.

Dragić, Marko: Koledanje i veseljanje u hrvatskoj tradiciji, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu*, 1, 2008., 21-43.

Higginbottom, Edward: *Alternatim*, *Grove Music Online*, Oxford University Press, 2001. (<https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.00683>)

Jankov, Mirko: Dva tradicijska kolendarska napjeva iz solinskoga područja u izvedbi Pučkih pjevača Gospe od Otoka: kontinuitet i promjene glazbeno-kulturnoga i društveno-vjerskoga (kon)teksta, u: *Bašćinski glasi*, 17, 2022., 127-203.

Jankov, Mirko: Iz riznice svjetovnoga repertoara Pučkih pivača Gospe od Otoka – Solin: Transkripcije i jezično-glazbena analiza osam tradicijskih napjeva (dio drugi: ženski i dijaloški tekstovi), *Tusculum*, 15, 2022., 163-196.

Lupis, Vinicije B.; Matulić, Branko: *Župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Postirima*, Postira: Župa sv. Ivana Krstitelja Postira, 2022.

Marasović Alujević, Marina: Toponimija općine Postira na otoku Braču i neke dvojbe o podrijetlu ojkonima, *Čakavska rič*, 50/1-2, 2022., 13-30.

Martinić, Jerko: *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens, Teil I. (Text)*, *Kölner Beiträge zur Musikforschung*, sv. 103, Regensburg: Gustav Bosse Verlag, 1981.

Martinić, Jerko: Stari postirski napjevi, u: *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, ur. Eugen Bižaca et. al., Postira: Župni ured Postira, 1981., 137-168.

Martinić, Jerko: *Glagoljaško-tradicijsko pjevanje: Jutarnja i večernja (zazivi – psalmi – himni – kantici) na području Srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar) (Transkripcije (1) – Analitički osvrt na transkripcije (2))*, Zagreb: HMD, 2014.

Martinić, Jerko: *Kolendarski napjevi srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač, Hvar i Vis)*: U istok zvijezdu vidismo, Solin: „Zvonimir”, 2015.

Milićević, Josip: Narodni život i običaji na otoku Braču, u: *Brački zbornik*, 11, ur. Andro Jutronić (*Narodna umjetnost*, 11-12, 1975.), Supetar: Skupština općine Brač, 1975., 399-462.

Miličić, Ante: „Kad se Bog čovik učini...” (Jedna neobjavljena koleda s Brača), *Sveta Cecilija*, 53/2, 1983., 35-36.

- Pranić, Marko: Orgulje na području Hvarske biskupije, *Sveta Cecilija*, 78/1-2, 2008., 23-24.
- Primorac, Jakša: Dalmatinsko pučko pjevanje početkom 20. stoljeća (prema istraživanjima Valdoje Berse i Božidara Širole), *Zbornik za narodni život i običaje*, 56, 2012., 395-425.
- Radoičić, Ines: *Orgulje mletačko-dalmatinske graditeljske škole na otoku Braču*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija, 2018.
- Rihtman-Šotrić, Dunja: Narodna tradicionalna muzika otoka Brača, u: *Brački zbornik*, 11, ur. Andro Jutrović (*Narodna umjetnost*, 11-12, 1975.), Supetar: Skupština općine Brač, 1975., 235-299.
- Stipišić, Marija: Kipić djeteta Isusa na otocima Braču i Hvaru, *Ethnologica Dalmatica*, 14, 2005., 47-102.
- Šaban, Ladislav: Umjetnost i djela graditelja orgulja Petra Nakića u Dalmaciji i Istri, *Arti musices*, 4, 1973., 5-45.
- Šantić, Joško: Povijest postirske župe, u: *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, ur. Eugen Bižaca et. al., Postira: Župni ured Postira, 1981., 17-30.
- Šimunović, Petar: *Rječnik bračkih čakavskih govora*, 2. izd., Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga, 2009.
- Šimunović, Petar: *Brač – vodič po otoku*, Zagreb: Golden marketing, 1997.
- Zaninović, Antonin: Nekoliko kolenda iz Dalmacije, *Sv. Cecilija*, 25/6, 1931., 212-214; 26/1, 1932., 25-27; 32/1, 6, 1938., 17-19, 182-186.

SUMMARY

CAROLLING AND KISSING THE INFANT JESUS IN POSTIRA ON THE ISLAND OF BRAČ: A HISTORICAL OVERVIEW AND ETHNOMUSICOLOGICAL CONTEXT

This article presents the findings of an ethnomusicological study conducted during the Ethnomusicological research course at the Department of Music Theory and Composition, Arts Academy, University of Split, during the 2024/2025 academic year. The research was primarily carried out in October and November 2024, with partial data collected in previous years. The paper focuses on the traditional musical aspects – both historical and contemporary – of the Christmas cycle within the liturgical year of the Parish of St. John the Baptist in Postira, on the island of Brač. This cycle remains deeply interwoven into a number of (para) liturgical chants of Glagolitic origin.

In addition to the performance of specific sections of the Mass and selected texts from the Liturgy of the Hours – considered the foundation of Postira's traditional musical heritage – the community formerly maintained a folk practice known as *kolendanje* (i.e. carolling). This custom, once prevalent during the Advent and Christmas period, had largely disappeared by the early 1970s. The most recent records (dated 1973) document three carolling chants: *Mi smo došli k ovoj kući ovdje*, *Mi smo ljudi iz Postira*, and *Kad se Bog čovik učini*. Of these, only the

latter remains in use today, albeit no longer in its original carolling context, but rather as part of the liturgy on the Feast of the Epiphany.

The study also examines an additional liturgical and communal practice characteristic of Midnight Mass and Epiphany celebrations in this island parish: a procession featuring the statue of the Infant Jesus, known locally as *jub'jênje Diťća* (“Kissing the Child”). The article includes musical analyses and transcriptions of the associated chants. These were transcribed by the author based on performances by the parish choir *Karmel* – of which the author is also conductor and organist – as well as from personal familiarity with the local musical tradition, being a native of the community.

The article contributes new and partially forgotten data with the aim of enhancing public awareness and fostering the potential revitalization of carolling traditions and repertoire in Postira, a goal toward which there is noticeable interest among local singers.

Keywords: Carolling (*kolendanje*); Kissing the Infant Jesus (*jub'jênje Diťća*); Glagolitic Chants; Postira, Island of Brač; Christmas Traditions